

Jesuspusslet

Fanns det inte någon historisk Jesus ?

Av Earl Doherty

Efterskrift

Teorin att kristendomen kunde ha börjat utan en historisk Jesus från Nasaret har ursinnigt motarbetats av Nya Testamentets forskare alltsedan den först fördes fram för ca 200 år sedan. Den har alltid omfattats av en liten minoritet av forskare, vanligtvis "outsiders". En viktig faktor i denna obalans har varit det faktum att den överväldigande majoritet av dem som arbetat med nytestamentlig forskning varit religiösa apologeter, teologer och forskare, som är produkter av religiösa skolor och universitetens religionsfakulteter, inte historiker per se. Att påstå att det finns en viss slagsida till förmån för en historisk Jesus, hos majoriteten av de forskare som deltagit i debatten, är att slå fast det självklara. Inte heller kan en sådan ståndpunkt anses tillhöra det förgångna, framförallt inte med tanke på att ett vanligt argument, som ofta anförs mot den mytologiska inställningen är, att majoriteten av Nya testamentets forskare alltid har avvisat påståendet om en icke-existerande Jesus, och fortfarande gör detta. I själva verket är argumentet endast en "hänvisning till auktoriteten" och har inget värde överhuvudtaget. Det är sant att en sådan slagsida hos den traditionella gruppen av forskare, inte automatiskt behöver betyda att de har fel, eller att den mytologiska tolkningen är korrekt. Vad vi behöver göra är att pröva den ståndpunkt som oppositionen intagit och undersöka dess innehåll. Problemet är att traditionell forskning lämnat ifrån sig så lite av substans vad gäller att motbevisa teorin att Jesus aldrig existerat. Och detta gäller i särskilt hög grad den senaste tiden.

Också mera progressiva forskare, sådana som Jesusseminariet, har aldrig på allvar ägnat sig åt frågan (annat än som en informell opinionsundersökning bland seminariets medlemmar när det först började sitt arbete). Inte en enda högrankad kritisk forskare, som jag känner till, har ägnat frågan en endaste artikel, än mindre skrivit en bok i ämnet.

En bok som *The Evidence for Jesus* (1986) av R. T. France, bitr. rektor vid London Bible College, fyller knappast den funktionen eftersom den enbart ägnas åt att kasta ljus över den historiska Jesusfiguren – en starkt ortodox sådan – inte åt att försvara hans existens. Som ett försvar är boken totalt verkningslös, eftersom den inte tar någon hänsyn (pga kraftiga fördateringar) till de senaste insikterna i Q, det genomträngande midrashinnehållet i Markusevangeliet, skapandet av Markus passionshistoria ifrån berättelsen om Den rättfärdiges lidande, och mycket annat som stödjer icke-Jesus-teorin.

Graham Stanton ägnar ett kapitel i sin *The Gospels and Jesus* (1989) åt mytteoretikern G. A. Wells syn. Stantons "bevis" mot Wells position är knappt mer än citat från Josefus, Tacitus och Plinius (diskuterade nedan), samt ett åberopande av auktoritetsargumentet – att majoriteten av alla forskare accepterat "att Jesus existerat".

Ian Wilson, i *Jesus: The Evidence* (1984) gör i princip samma sak; erkänner först osäkerheten och motsägelserna i de tidiga bevisen, och måste sedan ta sin tillflykt till samma trio av gamla 'vittnen'. Samtliga visar ingen eller liten förståelse för den mytiska hållningens djup och förfining.

J. D. G Dunn faller tillbaka på gamla utnötta förklaringar till Paulus tystnad om en historisk gestalt, i sin en sida långa kommentar "Note on Professor Wells' View" i boken *The Evidence for Jesus* (1985). Dunn ställer också frågor som visar att han är fast i det gamla synsättet. Han är

oförmögen att förstå hur de vanliga invändningarna mot den mytteoretiska inställningen smulas sönder, liksom så många av de gamla olösta problemen i den nytestamentliga forskningen, då man applicerar det nya synsättet, om en framväxt historisk Jesus, på bevisen.

Under de senaste femton åren har vi sett den ortodoxa kristna berättelsen systematiskt demonteras av kritisk forskning, liksom Jesusseminariet, av vilket många medlemmar blivit mer sekulära och vetenskapliga i sin inställning, något som ska applåderas. Mer och mer tar man upp de kristna traditionernas tveksamma äkthet, evangeliernas och dess föregångares ursprung, den kristna rörelsen såsom den utvecklades i dess tids kontext, för att inte tala om att man vågar inta radikala positioner angående den historiske Jesus. Allt detta skulle ha klingat ohört för ett årtionde sedan. I sådana kretsar av modern forskning kan man förvänta sig ett seriöst och innehållsrikt försvar mot det största hotet mot kristendomens grund, en position som får fler och fler anhängare, och som presenteras i flera nyligen utkomna böcker, i såväl Nordamerika som Europa. Dock har inget försvar kommit. Vid avsaknad av sådant är ett åberopande av majoritetens syn på frågan om Jesu existens malplacerad.

*

*

*

De utomkristna bevisen för Jesu existens har inget stöd att komma med. Nästan ända fram till slutet av första århundradet, finns det inte ett knyst om Jesus i de judiska eller hedniska dokumenten.

Den alexandrinska judiska filosofen Filon, som levde fram till omkring år 50. och som skrev om ovanliga sekter som terapeuterna och essenerna, har ingenting att säga om Jesus eller om de kristna.

Justus från Tiberia, en judisk historiker som skrev i Galiléen på 80-talet (hans verk är nu förlorade), har senare rapporterats inte nämna någonting överhuvudtaget om en Jesus.

Plinius d.ä. (död 79) samlade data på alla sätt om naturfenomen och astronomiska händelser, även sådana som var legendartade och som han inte själv nödvändigtvis betraktade som fakta. Men Plinius har inte upptecknat några underverk som man kan förbinda med den kristna tron, som exempelvis en jordbävning eller ett mörker över himlen vid korsfästelsen, eller en stjärna över Betlehem.

Den förste romerske satiriker som hånar en sekt som trodde på en korsfäst judisk grundare var inte Martial i slutet av första århundradet, inte Juvenal under den första halvan av hundratalet, utan Lucian på 160-talet. Och Epictetus, den store stoiske filosofen från det tidiga andra århundradet, som predikade universell broderskap med den fattiga och ödmjuka massan, visar ingen kännedom om en judisk föregångare. Inte heller omnämner Seneca, det romerska imperiets ledande etiker under Neros regeringstid, en sådan figur.

Den berömda passagen om Jesus i bok 18 av Josefus *Judiska fornminnen* (publicerad runt 93), det s.k. "Flavius vittnesbörd" anses allmänt vara en senare kristen interpolering. Den talar naivt och fromt om Jesus och förklarar att han har varit Messias. Origenes på 200-talet berättar för oss att Josefus inte trodde på Jesus som Messias, troligen därför att han identifierade Vespasianus som föremålet för de messianska profetiorna (*Judiska kriget* 6.5.4). Denna anmärkning av Origenes visar att passagen i bok 18 inte existerade i hans kopia. Men varken Origenes eller någon annan före 300-talet nämner någon annan referens till Jesus. Denna tystnad talar mot det återkommande påståendet, att en ursprunglig referens till Jesus kan rekonstrueras från den nu föreliggande ordalydelsen. Men en sådan "autentisk rest" i vittnesmålet skulle inte bara ha varit tillräckligt positiv för att inbjuda kommentatorer som Origenes, den skulle dessutom fortfarande

innehålla åsikter om Jesus, som det är osannolikt att Josefus skulle ha haft. Vad gäller den passage som nämns i bok 20 att Jakob var Jesu broder, känd som Kristus, finns också här problem med att acceptera skrivningen som Josefus egen. Termen "Kristus" (Messias), är i sig ett slags påstående av det slag Josefus undvikit att diskutera i sina verk. Sålunda är det för många problem förknippade med Josefus referenser för att dessa skulle kunna utgöra ett stöd för Jesu existens. För en fullständig undersökning av referenserna hos Josefus, se Supplementärartikel nr 10.

Den romerske historikern Tacitus är den första icke-jude, som i sina Annaler, skrivna runt år 115, omnämner Jesus som en man som avrättats under Tiberius regeringstid. Detta är sannolikt inte resultatet av hans egen forskning i något arkiv, för romarna förde knappast bok över de otaliga korsfästelserna som ägde rum runt omkring i imperiet, och som dessutom låg nästan 100 år tillbaka i tiden. Vi har inga bevis för att någon sådan utförlig registrering skulle ha funnits. Dessutom är inte Tacitus känd för att vara någon noggrann forskare, vilket illustreras av att det faktum att han ger Pilatus fel titel, vilket han kunde ha rättat till om han hade använt, och det funnits, en officiell förteckning. Forskare, som exempel Norman Perrin (*The New Testament: An Introduction* s 407), bekräftar att Tacitus "information" troligen kom från populära hörsägnelser och polisutfrågningar av de kristna. Detta kan ha varit vid en tid då idén om en historisk grundare nyligen hade fått fotfäste i Rom. Det finns till och med anledning att tvivla på autenticiteten i denna passage, trots dess nedsvärning av de kristna. Associeringen till ett åtal av kristna i samband med den stora branden i Neros Rom (kontexten till Tacitus referenser) är inte omnämnd någonstans av kristna kommentatorer under de följande århundradena.

Plinius d.y:s välkända brev till Trajanus, skrivet från Mindre Asien runt 112, i vilket han frågar om råd hur han skall göra med anklagelserna mot de kristna, säger ingenting om en historisk människa som levat nyligen, biografiska element saknas. "Kristus", som kanske anspelar på den judiska Messiasidén, är helt enkelt en gud som de kristna tillber. Och historikern Suetonius omnämmande runt 120 av "Chrestus" som någon, eller någon idé, som åstadkommit oro bland judar i Rom, är så allmänt hållen och osäker, att det inte går att få ut någon säker mening alls ur den, än mindre något samband med kristendomen och en historisk Jesus. "Chrestus" kan referera till judiska messiasförväntningar eller till en tidig tro på en gudomlig Kristus.

Det finns de som åberopar dunkla referenser hos historikern Tallus och Flegon om solförmörkelser som bevis för korsfästelsen, men sådana hedniska författare, vars verk gått förlorade, når oss bara genom kristna kommentatorer. De senare kan mycket väl ha spunnit vidare på rapporter, som från början inte hade något att göra med en Jesus, utan som endast gällde en solförmörkelse, vilken astronomer daterade till år 29. Givetvis finns inga andra rapporter vid den tiden, bland skrivare i Medelhavsregionen eller annorstädes i världen, om ett allomfattande mörker vid middagstid.

Apropå omnämningarna av Jesus i den judiska Talmud kan noteras att även om några anmärkningar tillskrivs rabbiner som var verksamma runt slutet av det första århundradet (ingen tidigare), skrevs de inte ner före det tredje århundradet. Att sådana uppgifter skulle innehålla autentiska traditioner måste anses osannolikt; de kan ha blivit influerade av, eller skapade som svar på, kristna anspråk under det andra århundradet eller senare. I vilket fall är dessa referenser ofta så kryptiska och utan sammanhang, att de knappast kan identifieras med gestalten i evangeliet. Några anser att han dött genom stening eller hängning istället för genom korsfästelse.

En placerar Jesus under den mackabeiska kung Alexander Jannaeus runt år 100; en annan identifierar maken till Jesu mor med någon som sägs ha varit samtida rabbin i Akiba under det andra århundradet. Alla lägger ansvaret för denna figurs död uteslutande på judarna, en egendomlig situation i judisk rabbinisk tradition, om evanglieberättelsen skulle var historisk och vida känd. Som bevis för den historiske Jesus är Talmudreferenserna värdelösa.

* * * *

Det finns en rad fundamentala problem inom huvudströmningen av nytestamentlig forskning, vilka kan sammanfattas under rubriken "**Fem misstag**" som forskning i Nya Testamentet traditionellt gjort sig skyldig till. (Jag utgår från läsarens bekantskap med de tre första artiklarna).

Det **första misstaget** är idén att judar, både i Palestina och runt om i det romerska imperiet, kunde komma att tro på - eller bli omvända av andra till att tro - att en människa var Guds son. Inom några få år efter Jesu förmodade död känner vi till kristna församlingar över hela östra Medelhavsområdet. Av dess bör de flesta, kanske alla, haft judiska anhängare. Kristna ska ha varit så talrika och besvärliga i Rom, att de blev bortjagade av Claudius på 40-talet! Paulus talar i Romarbrevet om en kristen församling i huvudstaden, som funnits under många år, "ganska många år"(15:23). Den traditionellt kristna synen vill få oss att tro att sådana församlingar, stora och små, var verk av dammiga lärjungar från Judéen, som nästan över en natt lyckats övertyga ett stort antal judar (lika väl som hedningar) att en enkel predikant som de aldrig sett eller hört talas om, avrättad bort i Jerusalem som upprorsmakare, hade uppstått från döden, frälst världen, och att han i själva verket var Guds föreexisterande Son, som hade hjälpt Gud att skapa universum. Detta är ett absurt påstående.

Jag anförde i min första artikel att judendomens fundamentala teologiska grundsats var att Gud är en. Det är sant att de första judiska kristna, sådana som Paulus, tummade på monoteismen med en kompromiss, då de antog en gudomlig Son i himlen, även om han var helt andlig till naturen och uppfattades som en del av Gud. Denna Son var härledd ur Skriften och ett uttryck av den framträdande filosofiska idén i tiden, att den yttersta gudomen utgav flöden från sig själv, vilka tjänade som förmedlare med världen. Men detta är långt ifrån samma sak som att göra en nyligen levande människa, som vandrat på Palestinas sand, till en del av gudomen. (Det var framförallt hedningar som senare skulle komma fram till en sådan idé, och detta resulterade i "skilda vägar" mellan den kristna rörelsen och dess judiska rötter.) Vilken jude som helst skulle ha reagerat med slaganfall på det exempellösa budskapet att en människa var Gud. I detta samhälle var den fullständiga åtskillnaden mellan det gudomliga och det mänskliga något av en besatthet. Gud kunde inte representeras ens av en antydning till någon mänsklig form. Tusentals judar fick blotta sina nackar för Pilatus svärd, helt enkelt för att de protesterade mot de mänskliga bilderna på romerska fanor, som vajade på försvarsvallen runt templet. Att tro att vanliga judar var villiga att tilldela någon människa, oavsett hur djupt intryck Jesus gjort, alla gudomliga titlar och full identifikation med Abrahams gamle Gud, vore helt enkelt otänkbart.

Paulus antas inte bara ha gjort detta, utan han skulle också ha gjort det, utan att någonsin nämna att någon utmanade honom om detta, så att han måste försvara en sådan blasfemisk ståndpunkt. Hans kommentar i 1 Korintierbrevet 1:23 att Kristi kors är en "stöttesten", syftar på idén att den gudomlige andlige Messias hade blivit korsfäst (i en mytisk miljö), inte på att en nyss levande människa var Gud.

Det **andra misstaget** är en utvidgning av det första, och jag snuddade vid det i den tredje artikeln. Forskningen möter en förvillande variation av uttryck hos den tidigaste kristenheten. Många troskretsar saknade grundläggande kristna doktriner, och olika aspekter på Jesus tycks ha bevarats inom olika församlingar. Modern kritisk forskning har lagt fram ett kuriöst scenario för att förklara allt detta. Olika grupper som kom i kontakt med Jesus, eller den missionerande rörelsen runt honom, antas ha fokuserat på olika aspekter av honom, några uteslutande på hans undervisning, andra på miraklerna, ytterligare andra på budskapet om hans död och uppståndelse som en försoningshandling. Några gjorde unika tolkningar av honom. Några av dessa grupper såg honom i helt mänskliga termer, medan andra, som Paulus, gjorde honom till Gud och avvisade allt intresse för hans jordiska liv och identitet, före uppståndelsen. Burton Mack (i *A Myth of innocence* s 98f) antar att denna kultiska förgudning av Jesus kom till genom inflytande av hedningar i hellenistiska kretsar, som den i Antiokia. Men detta förklarar knappast tron hos Paulus, han som påstås vara född och uppfostrad till jude, och som blev omvänd inom 2 till 5 år efter Jesu förmodade död. Utvecklades en hel hellenistisk mytologi runt Jesus över en natt – i hjärtat av Jerusalem – som Paulus accepterade? Eller trodde han inte på Jesus som Guds Son från början? Ska vi se teologin i Paulus brev, våra tidigaste dokument skrivna två decennier senare, som resultatet av något som lurats på honom av hedningarna i Antiokia?

Detta scenario är inte övertygande. Varför skulle en sådan ”uppdelning” av Jesus ha ägt rum strax efter Jesu död? Varför började den kristna rörelsen som "flytande och diffus" (James Robinson *Trajectories Through Early Christianity*, s.114f)? Mack medger att ”mycket av bevisen är andrahandsbevis och alla är senare”. Bakom den dokumenterade kristna mångfalden finns enligt kristna forskare en ensam grundare och startpunkt, som evangelierna vittnar om. Enligt de kristna forskarna har evangelieberättelsen, som tillkommit senare, formats utifrån uppteckningar av denna mångfald, dessa olika divergerande trådar. Men det finns inget dokument som bekräftar detta antagna första fenomen av olika reaktioner på en historisk man, denna uppbyggnad av Jesus i hans beståndsdelar. Eftersom den tidigaste dokumentationen enbart uttrycker olikhet, kräver sunda förnuftet att vi istället antar att detta var det ursprungliga tillståndet, och att den nya tron uppstod på många olika platser, med många olika uttryck. Några inslag, som exempelvis predikningarna, torde inte ha någon anknytning till Jesus på detta tidiga stadium. Det flesta av dessa olikheter skulle senare sammanfogas och stöpas om till en ny gestalt, med benägen hjälp av evangelisterna.

Det beskrivna scenariot ovan innefattar ett **tredje misstag**. Forskarna har länge ställt frågor som exempelvis den av Elisabeth Schlysser-Fiorenza: ”Varför använder hymnerna mytens språk för att tala om Jesus från Nasaret som inte var en mytisk gestalt utan en konkret historisk person?” (*Wisdom Mythology and the Christological Hymns of the New Testament* i *Aspects of Wisdom in Judaism and Early Christianity*, s.34) Jag påpekade i den första artikeln, att det allra tidigaste uttrycket om Jesus som vi finner i de kristna dokumenten, framställer honom som en enbart kosmisk gestalt, den preexisterande skaparen och bevararen av universum (Paulus och hans skola), en himmelsk överstepräst och ett platoniskt väsen av Logostyp (Hebréerbrevet), en nedstigande förlossare i det andliga riket (de förpaulinska hymnerna) och så vidare. Alla sådana framställningar av Jesus sägs vara sätt, på vilka olika grupper utifrån Skriften och den tidens filosofiska och mytiska begrepp, upptog och "tolkade" mannen Jesus från Nasaret. Men det skulle förvisso vara en hjälp, om någon av dessa tidiga författare gav oss åtminstone en liten vink om, att en sådan intention fanns någonstans i deras medvetanden. Hur skall vi kunna förstå att något

är en "tolkning", när föremålet för tolkningen aldrig nämns? John Knox pekar på Efesierbrevet 1:3-10 (*Myth and Truth*, s 59) som ett slags mytologiskt drama skapat för att förklara Jesus, helt i övernaturliga termer. Knox skriver om "den ihågkomna Jesus" och "undret av hans verksamhet och ord", men var finns detta i Efesierbrevet 1:3-10, eller någon annanstans? Han säger att myten har skapats på minnen från Herren, men var finns dessa minnen? Vi kan inte acceptera Knox påstående att myten i Efesierbrevet är byggd på "historiska data" när han aldrig pekar på eller ens nämner dessa data. En bättre förklaring borde vara att historiska data har blivit påförda myten vid en senare tidpunkt. Hela denna idé om att de tidiga kristna författarna skulle "tolka" Jesus från Nasaret, även när de inte nämner honom, är ett flagrant sätt att "läsa in" saker i texten för att kunna hålla fast vid att det måste finnas en historisk gestalt bakom den bibliska och mytologiska framställningen.

Forskarna har i sitt sökande efter en förklaring till Paulus totala tystnad om den historiske Jesus, gett oss ett **fjärde misstag**. De förklarar att Paulus "inte hade något intresse" av Jesu jordiska inkarnation, att hans teologi inte krävde det. Detta är svårt att ta till sig. Paulus tro är koncentrerad på korsfästelsen. Vilken bisarr mental process skulle ha fått honom att inte ta intryck av den, att totalt lösgöra den från sin historiska tid och plats och från det liv som kulminerade på Golgata? Varför skulle han hänföra den stora försonande handlingen till något mytologiskt rike med demoniska makter, som var ansvariga för att ha "korsfäst härlighetens Herre" (1 Korintierbrevet 2:8)? Varför skulle han ge Kristus "betydelse bara som en transcendent gudomlig varelse" (Herman Ridderbos, *Paul and Jesus*)?

Och hur är det med händelserna i Jesu liv? Kunde inte Paulus ha exemplifierat Pilatus som "världens vishet" som inte kan förstå "Guds vishet"? För Paulus är dopet det främsta sakramentet i den kristna ritualen. Genom det mottar de troende Anden och blir upptagna som Guds söner. Ändå skall vi anta att Paulus, då han presenterar sin doprit (i t.ex. Romarbrevet 6), inte alls brydde sig om Jesu eget dop, det som Johannes utförde, om traditioner som att Jesus mottog anden i form av en duva och att Jesus själv genom en röst från himlen blev upptagen som Sonen av Fadern. Vi skall anta att Paulus, i alla de bittra debatter som han engagerade sig i via sina brev t.ex. giltigheten av de judiska dietlagarna, aldrig kände behov av att introducera Herrens egna handlingar och undervisning i de ämnen som var under debatt? Ska vi också acceptera att Jesu jordiska tecken och under inte skulle ha varit ett ovärderligt säljande argument till hedningarna, hemmastadda som de var i populära hedniska traditioner om den undergörande "gudomlige människan", ett begrepp som passade Jesu jordiska verksamhet som "hand i handske"? Och - även om Paulus hade utplånat Kristi mänskliga liv ur sitt eget huvud - skall vi tro att Paulus åhörare och konvertiter inte hade något intresse av Jesu jordiska liv och inte försökte pressa honom på detaljer om Jesu jordiska yttranden och gärningar? Inga tecken på något sådant intresse från anhängarnas sida finns i Paulus brev. I vilket fall måste förklaringar till Paulus tystnad och brist på intresse också tillämpas på alla andra tidiga brevförfattare, som alla är lika tysta - en situation så märklig att den utmanar förnuftet. Med beaktande av sådant blir tystnadens argument synnerligen övertygande och berättigat.

Slutligen. Mer och mer accepteras idag den hållning som den senaste liberala forskningen tycks följa; att Jesus bara var en människa, en judisk predikant som på något sätt blev gudomliggjord efter sin död, en död som inte resulterade i återuppståndelse. Men här tycks det mig som att de möter ett oöverstigligt dilemma, ett **femte misstag**. För det första skulle en sådan förgudning ha varit fullständigt utan motstycke - från obetydlig predikant och kriminell till gud - och det finns

inte en mer osannolik miljö för att detta skulle kunna hända än den judiska. Inte heller skulle denna förgudning kunna ske gradvis, efter en grafisk kurva som stiger då Jesu rykte växer, när saker han gjorde i livet förstoras och tolkas. Snarare är det så att Jesus, enligt de tidigaste bevisen, redan befann sig på den högsta möjliga nivån, mytologiskt formad, helt och fullt gudomlig, preexisterande före skapandet av världen, rörande sig i de himmelska sfärerna och brottades med de demoniska krafterna. De gärningar i hans liv, som skulle ha bidragit till en sådan upphöjelse, syns inte någonstans.

Låt oss framställa dilemmat på det här sättet: Om denne man, Jesus, hade haft den explosiva effekt på sina efterföljare, som det sagts om honom, och på de tusentals troende som så bredvilligt tog emot budskapet om honom, skulle han ha strålat som en megastjärna på sin tid. Strålglansen skulle ha utgjorts av hans kraftfulla personlighet och de unika saker han sade och gjorde. Det finns inget annat sätt att se det.

Och ändå är det så, att den bild vi ser omedelbart efter Jesu död och de därpå följande generationerna i ännu bevarade dokument, fullkomligt motsäger detta. Den lysande stjärnan försvinner omedelbart utom synhåll. Ingen samtida historiker, filosof eller populär författare registrerar honom. Det finns inget spår av någon tradition eller något fenomen associerat till honom. I över ett halvt århundrade ignorerar kristna författare själva totalt hans liv och hans verk. Inte ett yttrande citeras. Inte ett mirakel förundras man över. Ingen aspekt på hans mänskliga personlighet, förankrad i någon biografisk miljö, refererar man någonsin till. Detaljer i hans liv och platser där han var verksam väcker inget intresse hos någon av dem som tror på honom. Detta är en solförmörkelse, som inte skänker oss ens en skymt av en korona!

Om, å andra sidan, Jesus helt enkelt var en vanlig människa, en anspråkslös (om än något karismatisk) judisk predikant, som i verkligheten bara yttrade en liten del av allt som tillskrivits honom, som inte utförde några verkliga mirakler och som naturligtvis inte uppstod från det döda - vad är då förklaringen till att ett sådant liv och en sådan personlighet kunde ge upphov till det omfattande vidsträckta gensvar som forskarna förutsätter? Till en kosmisk teologi? Till övertygelsen att han hade uppstått från det döda? Till en rörelse, den tidiga kristendomen, som inte gick att stoppa? Detta är ett olösbart dilemma.

Om allt vi har i den tidigaste kristna dokumentationen är denna kosmiska gudomliga gestalt som rör sig i de mytologiska sfärerna - precis som alla andra frälsargudar på den tiden - är vi inte av vetenskapliga skäl tvingade att acceptera att detta, och inget annat, var objektet för den tidiga kristna dyrkan? Om vi dessutom, som stöd, kan visa en logisk process genom vilken en sådan gestalt har fått en biografi och en plats i historien, har vi då något försvar för att fortsätta att vidhålla att den gudomlige, kosmiske Kristus växte fram ur den mänskliga Jesus från Nasaret?

"Som historiker vet jag inte säkert att Jesus verkligen har existerat, om han är någonting mer än ett påhitt av några överdrivna fantasier... Som jag ser det finns det ingenting om Jesus från Nasaret, som vi kan veta utom allt rimligt tvivel. I det förgängliga liv vi har finns bara sannolikheter. Och den Jesus, som forskarna har stängt in i de uråldriga evangelierna, evangelier som är fulla av viljan att tro, kan visa sig bara vara ännu en bild som rätt och slätt återspeglar våra djupaste önskningar." /Robert W. Funk, ordförande och grundare av Jesusseminariet (i tidningen *The Forth R* januari-februari 1995)